

21.9.2026

VN/36043/2024
VN/36043/2024-SM-20

Lausuntopyyntö vapaaehtois- ja sopimuspalokunta-toiminnan toimintaohjelmaan

Sisäministeriö pyytää lausuntoanne vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan toimintaohjelmaan vuosille 2026-2030. Voitte antaa lausuntonne kirjallisesti 30.10.2026 mennessä osoitteeseen kir-jaamo.sm@gov.fi. Lausuntopyynnön voi jakaa edelleen pelastustoimen sisällä henkilöstölle ja palokuntayhdistyksille.

Pelastustoimen vapaaehtoiset ja sopimuspalokunnat ovat olennainen osa Suomen pelastustoimen palvelukykyä, paikallista turvallisuutta ja yhteiskunnan kriisinkestävyyttä. Niiden elinvoima ei kuitenkaan säily itsestään. Muuttuva väestörakenne, työelämä, julkisen talouden paineet ja turvallisuusympäristö haastavat meitä uudistamaan toimintatapoja ja löytämään yhdessä ratkaisuja, joilla palokuntatoimintaan on mahdollista tulla mukaan, siinä halutaan pysyä ja sen toimintaedellytykset turvataan kaikkialla Suomessa.

Toimintaohjelma on samalla vetoamus yhteiseen tekemiseen. Sen tavoitteiden toteutuminen edellyttää valtionhallinnon, hyvinvointialueiden, pelastuslaitosten, järjestöjen, palokuntayhdistysten ja muiden kumppaneiden sitoutumista sekä kykyä tehdä asioita myös uudella tavalla. Lausunnonantajia kutsutaan arvioimaan ohjelmaa erityisesti siitä näkökulmasta, ovatko esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet riittäviä turvaamaan vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuuden ja elinvoiman muuttuvassa toimintaympäristössä.

Tarvittaessa lisätietoja antaa pelastusylitarkastaja Jari Lepistö, sähköpostitse jari.lepisto@gov.fi tai puhelimitse 0295 488 399.

Yksikön johtaja

Pauliina Eskola

Pelastusylitarkastaja

Jari Lepistö

Liitteet

VapSop palokuntatoiminta toimintaohjelma lausuntoversio

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

Jakelu	Hyvinvointialueet Pelastuslaitokset Pelastustoimen järjestöt Hyvil Oy SM pelastusosasto
Tiedoksi	Kansliapäällikkö Matti Sarasmaa Erityisavustaja Timo Kerttula

VN/36043/2024-SM-20

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

"Sisäministeriön julkaisusarja 2026:xx"

Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan toimintaohjelma 2026–2030

Vahvemman vapaaehtois- ja sopimuspalokuntakentän puolesta

"Sisäministeriö Helsinki 202X"

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Publication distribution

**Institutional Repository
for the Government
of Finland Valto**

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Publication sale

**Online bookstore
of the Finnish
Government**

vnjulkaisumyynti.fi

[Tuplaklikkaa ja kirjoita ministeriö](#)

Klikkaa ja valitse tekijänoikeustaso

ISBN pdf: [VNK täyttää](#)

ISSN pdf: [VNK täyttää](#)

ISBN painettu: [VNK täyttää](#)

ISSN painettu: [VNK täyttää](#)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023 Finland ([kieliversioissa](#))

Paino: PunaMusta Oy, 2023

Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan toimintaohjelma 2026–2030

Vahvemman vapaaehtois- ja sopimuspalokuntakentän puolesta

VNK täyttää, sarja ja numero		Teema	Sisäinen turvallisuus
Julkaisija	Sisäministeriö		
Tekijä/t	-		
Toimittaja/t	-		
Yhteisötekijä	Sisäministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	VNK täyttää
Tiivistelmä	Napsauta ja kirjoita tiivistelmä, enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.		
Klausuuli	VNK täyttää		
Asiasanat	pelastusala, pelastustoimi, sopimuspalokunnat, vapaaehtoistoiminta		
ISBN PDF	VNK täyttää	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN nid.	VNK täyttää	ISSN painettu	VNK täyttää
Asianumero	VN/36043/2024	Hankenumero	SM004:00/2025
Julkaisun osoite	VNK täyttää		

Napsauta ja kirjoita otsikko ruotsiksi
Napsauta ja kirjoita alaotsikko ruotsiksi

VNK täyttää, sarjanimi ja numero	Tema	Napsauta ja kirjoita
Utgivare	Napsauta ja kirjoita ministeriö	
Författare	Napsauta ja kirjoita	
Redigerare	Napsauta ja kirjoita	
Utarbetad av	Napsauta ja kirjoita	
Språk	Sidantal	VNK täyttää
Referat	Napsauta ja kirjoita tiivistelmä, enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.	
Klausul	VNK täyttää	
Nyckelord	Napsauta ja kirjoita https://finto.fi/juho/fi/	
ISBN PDF	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN tryckt	ISSN tryckt	VNK täyttää
Ärendenr.	Projektnr.	Napsauta ja kirjoita
URN-adress	VNK täyttää	

Napsauta ja kirjoita otsikko englanniksi
Napsauta ja kirjoita alaotsikko englanniksi

VNK täyttää, sarjanimi ja numero	Subject	Napsauta ja kirjoita
Publisher	Napsauta ja kirjoita	
Author(s)	Napsauta ja kirjoita	
Editor(s)	Napsauta ja kirjoita	
Group author	Napsauta ja kirjoita	
Language	Pages	VNK täyttää
Abstract	Napsauta ja kirjoita tiivistelmä enintään 1 400 merkkiä. Paina kappaleen lopussa Enter.	
Provision	VNK täyttää	
Keywords	Napsauta ja kirjoita https://finto.fi/juho/fi/	
ISBN PDF	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN printed	ISSN printed	VNK täyttää
Reference no.	Project no.	Napsauta ja kirjoita
URN address	VNK täyttää	

Sisältö

1	Johdanto	9
2	Toimintaan vaikuttavat tekijät	11
2.1	Väestörakenteen muutos	11
2.2	Työelämän muutos.....	11
2.3	Työnantajavastuiden ja työturvallisuusvastuiden selkeys	12
2.4	Osaamisen kehittämisen tarpeet uuden teknologian ja digitalisaation yleistyessä.....	13
2.5	Julkisen talouden paineet.....	14
2.6	Turvallisuusympäristön muutos.....	14
2.7	Lainsäädännön ja hallinnon muutokset	14
2.8	Kansalaisyhteiskunnan roolin muutos	15
2.9	Palokuntayhdistysten yhteisöllisyyden kehittäminen	16
3	Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuus turvataan	17
3.1	Lainsäädäntö tukee vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoimintaa	18
3.2	Osaamisen kehittäminen on systemaattista ja vastaa tarpeita	20
3.3	Palokuntayhdistysten toimintaedellytykset paranevat	22
3.4	Palokuntien yhteisöllisyys vahvistuu	25
3.5	Viestinnän avulla palokuntatoiminnan tunnettuus paranee	28
4	Toimintaohjelman toimeenpano ja seuranta	31
4.1	Toimeenpanijoiden roolit	31
4.2	Toimeenpanon organisointi	32
4.3	Tavoitteiden seuranta.....	32
4.4	Väliarviointi	33
4.5	Loppuarviointi	34

VNK TÄYTTÄÄ, MINISTERIÖN JULKAISUSARJAN NIMI JA JULKAISUN VUOSI : SARJANUMERO.

1 Johdanto

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu, että sopimuspalokuntien asema ja toimintakyky turvataan. Sopimuspalokunnalla tarkoitetaan¹ pelastustoimen järjestelmään kuuluvaa vapaaehtoista palokuntaa, laitospalokuntaa, teollisuuspalokuntaa tai sotilaspalokuntaa, joka on tehnyt hyvinvointialueen kanssa sopimuksen pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta. Lisäksi yhdistykset osallistuvat ensivastepalveluiden tuottamiseen.

Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevissa valtakunnallisissa tavoitteissa 2025-2029² on kirjattu seuraavaa:

Pelastustoimella on oltava välitön kyky toimia suunnitellusti kaikissa turvallisuustilanteissa ja sen on säilyttävä turvallisuuden lähipalveluna. Pelastustoimen palvelujen tulee toimia kaikissa olosuhteissa ja ajankohdasta riippumatta paikallisena, alueellisena ja valtakunnallisena kokonaisuutena.

Pelastustoimen palvelut edellyttävät riittävää määrää ammattitaitoista henkilöstöä, mikä haastaa toimialaa. Vaativien pelastustoiminnan tehtävien suorituskyyvyissä on alueellisia eroja, ja erityisesti harvaan asutuilla alueilla tilanne on haasteellinen. Pelastustoimen valtakunnallisella järjestelmällä tulee olla kyky tuottaa riskejä ja uhkia vastaavat, yhdenvertaiset ja kustannusvaikuttavat pelastustoiminnan palvelut koko maassa. Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan, että riskeiltään samankaltaisilla alueilla on samantasoiset ja valtakunnallisesti yhdenmukaiset palvelut. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa sekä pelastustoimen keskeinen rooli väestönsuojelussa ja sen yhteensovittamisessa. Sopimuspalokuntatoiminnan edellytykset turvataan ja toimintaa kehitetään pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti.

Sisäministeriön toteuttamassa pelastustoimen suorituskyyky ja suunnitteluperusteet -hankkeessa tehdyn selvityksen³ mukaan 4/5 pelastustehtävissä toimivista henkilöistä on sopimuspelastajia, jotka osallistuvat 46 %:iin pelastustoimen hälytystehtävistä muodostaen samalla merkittävän pelastustoimen reservin. Sopimuspalokuntien merki-

¹ Pelastuslaki (379/2011) 2 a §:n 1 mom. 6 k

² Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2025–2029

³ Kuka auttaa harvaan asutuilla alueilla ja maaseudulla? Lisää ymmärrystä ja ratkaisuja pelastustoimelle. Sisäministeriön julkaisuja 2022:9. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-592-1>.

tys korostuu maaseudulla, jota on 95 % Suomen pinta-alasta ja harvaan asutulla alueella, jota on 68 % pinta-alasta. Maaseudulla ja harvaan asutuilla alueilla sopimuspalokunnat ovat mukana 90 %:ssa pelastustoiminnan tehtävistä. Kaupungeissa ne huolehtivat päällekkäisistä tehtävistä ja muodostavat pelastustoimen reservin pitkäkestoisissa, laaja-alaisissa ja poikkeusolojen tehtävissä.

Palokuntatoiminnan toiminta-ajatus on turvata ihmisten elämä kaikissa oloissa ja hoitaa onnettomuustehtävät tehokkaasti. Tähän kuuluu osaltaan myös turvallisuuskulttuurin vahvistaminen sekä yhteisöllisyyden ja sivistyksen ulottuvuus, jotka ovat perinteisesti kansalaisyhteiskunnan elementtejä. Tätä kautta syntyy myös yhteiskunnallista merkittävyyttä, jota on kyettävä kehittämään edelleen ajan henkeen sopivaksi kuitenkin niin, että päästään toiminnan turvaamisen ohella toiminnan kehittämiseen.

Sisäministeriö asetti 5.2.2025 vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan kehittämistyöryhmän⁴. Ryhmässä ovat edustettuina sisäministeriö, Pelastusopisto, lupa- ja valvontavirasto, pelastuslaitokset sekä järjestöistä Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ry, Suomen Palopäälystöliitto ry, Finlands Svenska Brand- & Räddningsförbund ja Länsi-Suomen Pelastusalan Liitto ry. Kehittämistyöryhmän asettamispäätös on toimintaohjelman liitteenä.

Luonnos toimintaohjelmaksi on valmisteltu kehittämistyöryhmässä, minkä jälkeen luonnos oli lausunnolla. Luvussa 2 on kuvattu toimintaan vaikuttavia tekijöitä, luvussa 3 tavoitteet toimintaohjelmakaudelle ja luvussa 4 seurantaan liittyvät seikat.

Ohjelman tavoitteet toteutetaan eri toimijoiden yhteistyönä osana niiden normaalia toiminnan kehittämistä, johtamista ja voimavarojen kohdentamista. Ohjelma toimii yhteisenä strategisena viitekehyksenä vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan pitkäjänteiselle kehittämiselle ja toimijoiden yhteistyön vahvistamiselle.

⁴ Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan kehittämistyöryhmä, hankkeen tunnus SM004:00/2025. <https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM004:00/2025>.

2 Toimintaan vaikuttavat tekijät

Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoimintaan vaikuttavat useat samanaikaiset yhteiskunnalliset muutokset. Väestörakenteen kehitys, työelämän murros, julkisen talouden paineet, turvallisuusympäristön muutokset sekä kansalaisyhteiskunnan toimintatapojen uudistuminen muuttavat toiminnan edellytyksiä eri puolilla maata. Osa muutoksista luo uusia mahdollisuuksia, mutta osa haastaa nykyisiä toimintamalleja ja edellyttää toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä.

Tässä luvussa tarkastellaan keskeisiä toimintaympäristön muutoksia, joihin toimintaohjelman tavoitteilla ja toimenpiteillä pyritään vastaamaan.

2.1 Väestörakenteen muutos

Suomen väestörakenne muuttuu nopeasti. Väestö ikääntyy, syntyvyys on laskenut pitkään ja väestö keskittyy kasvukeskuksiin. Samalla monilla maaseutualueilla ja pienemmissä kunnissa väestö vähenee. Nuoret lähtevät opiskelemaan yleensä kasvukeskuksiin ja jäävät työelämään suuremmille paikkakunnille, harvempi palaa takaisin kotipaikkakunnilleen maaseudulle.

Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan näkökulmasta kehitys vaikuttaa erityisesti jäsenhankintaan ja operatiivisen henkilöstön saatavuuteen. Monilla alueilla nuorten ikäluokkien pientyminen kaventaa rekrytointipohjaa, kun taas kasvukeskuksissa haasteena voi olla toimijoiden tavoittaminen ja sitouttaminen. Myös varttuneempien ihmisten osallistuminen sopimuspalokuntatoimintaan on tärkeää mahdollistaa.

Väestön monimuotoistuminen tarjoaa mahdollisuuksia laajentaa palokuntatoiminnan osallistujapohjaa ja kehittää uusia toimintatapoja jäsenhankinnan tueksi. Muista kulttuuritaustoista tulevien ottamista mukaan palokuntatoimintaan on tarpeen edistää aidosti kannustavilla ja vastuullisilla valtakunnallisilla ohjelmilla. Niin ikään on syytä tutkia uusien toimintamallien, esimerkiksi alustatalous, hyödyntämistä.

2.2 Työelämän muutos

Työelämän rakenteet ovat muuttuneet merkittävästi viime vuosina. Etä- ja hybridityö ovat yleistyneet, työurat ovat aiempaa monimuotoisempia ja työikäisen väestön liikkuvuus on lisääntynyt.

Muutokset vaikuttavat vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoimintaan sekä myönteisesti että kielteisesti. Osalle etätyöskentely mahdollistaa aiempaa paremmin tehtäville lähdön päiväaikaan, kun taas vuorotyö, pitkät työmatkat ja epätyypilliset työajat voivat vaikeuttaa osallistumista koulutukseen ja hälytystoimintaan.

Työelämän muutokset korostavat tarvetta kehittää yhteistyötä työnantajien kanssa sekä luoda joustavia osallistumismahdollisuuksia erilaisissa elämäntilanteissa oleville henkilöille. Työnantajien toimintaympäristö on muuttunut ja työvoiman saatavuuteen liittyvät haasteet ovat lisääntyneet useilla toimialoilla. Erikseen on syytä tunnistaa myös pienyritysten rajalliset mahdollisuudet olla osana palokunnan toimintaa.

Työntekijän osallistuminen vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoimintaan voi tuottaa työnantajalle hyödyllistä osaamista esimerkiksi turvallisuuden, johtamisen ja varautumisen näkökulmasta. Toisaalta osallistuminen voi aiheuttaa haasteita työvuorosuunnittelulle ja resurssien hallinnalle. Toiminnan jatkuvuuden kannalta on tärkeää vahvistaa työnantajien tietoisuutta palokuntatoiminnan yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä sen tuottamasta osaamisesta.

2.3 Työnantajavastuiden ja työturvallisuusvastuiden selkeys

Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan toimintamallit perustuvat hyvinvointialueiden pelastustoimen ja palokuntayhdistysten yhteistyöhön. Toiminnassa yhdistyvät vapaaehtoistoiminnan, yhdistystoiminnan ja pelastustoimen palvelutuotannon piirteet, minkä vuoksi toimijoiden oikeudelliset roolit ja vastuut muodostavat kokonaisuuden, joka edellyttää selkeitä toimintamalleja ja yhtenäistä tulkintaa.

Sopimuspalokuntalainen voi toimia palokuntayhdistyksen jäsenenä, osallistua hyvinvointialueen pelastuslaitoksen järjestämään koulutukseen ja harjoituksiin sekä suorittaa pelastustoiminnan tehtäviä hyvinvointialueen kanssa tehdyn sopimuksen perusteella. Tästä toimintamallista johtuen toimijoiden vastuiden jakautumiseen liittyvät tulkinnot eivät ole kaikilta osin valtakunnallisesti yhdenmukaisia..

Työturvallisuuden, oikeusturvan ja toiminnan luotettavuuden näkökulmasta on tärkeää, että toimintaan osallistuvien henkilöiden asema sekä eri osapuolten vastuut ovat selkeitä ja valtakunnallisesti yhdenmukaisia. Vastuiden epäselvyys voi vaikeuttaa turvallisuuden johtamista, riskienhallintaa ja vahinkotilanteiden käsittelyä. Toimintaympäristön muutokset, turvallisuusvaatimusten kasvu ja pelastustoimen rakenteelliset

uudistukset korostavat tarvetta arvioida nykyisiä toimintamalleja ja kehittää niitä siten, että vastuunjako on selkeä ja valtakunnallisesti yhdenmukainen.

2.4 Osaamisen kehittämisen tarpeet uuden teknologian ja digitalisaation yleistyessä

Teknologian kehitys ja digitalisaatio muuttavat pelastustoimen toimintaympäristöä. Uudet ajoneuvoteknologiat, energiaratkaisut, tietojärjestelmät ja toimintamenetelmät asettavat uusia vaatimuksia henkilöstön osaamiselle. Samaan aikaan koulutuksen toteuttamiseen avautuu uusia mahdollisuuksia digitaalisten oppimisympäristöjen ja verkkokoulutusten avulla. Vapaaehtoisten ja sopimuspalokuntalaisten osaamisen ylläpitäminen edellyttää koulutusjärjestelmän jatkuvaa kehittämistä sekä koulutuksen saavutettavuuden parantamista.

Pelastustoimen tehtävien hoitamiseksi vaaditaan osaamista, jotta toiminta on turvallista kaikille osapuolille, työturvallisuus taataan ja altisteisissa ja vaarallisissa tehtävissä on varmistettu oikeat toimintamallit. Tässä on hyvä tunnistaa myös palokuntalaisten siviiliosaamisen hyödyntämisen mahdollisuudet. Pelastustoimen työskentelymenetelmät ja osaamisen hallinta ovat isossa murroksessa. Uudet sammutus- ja pelastusteknologiat voivat tehostaa toimintaa, mutta vaativat myös jatkuvaa oppimista ja resursseja. Etäkoulutus ja digitaaliset työkalut mahdollistavat osaamisen kehittämisen laajemmin ja joustavammin.

Alalla tarvitaan yhteisiä kelpoisuuden ja osaamisen tunnistamismenetelmiä. Täydennyskoulutustarpeiden tunnistamiseen on syytä kiinnittää myös huomiota, jotta täsmä- tai lisäkoulutusta voidaan suunnitella ja tarjota. Lisäksi palokuntiin tarvitaan lisää koulutusta, joka motivoisi kehittämään omia tietoja ja taitoja. Myös osaamisen vanheneminen on tunnistettava ja hankittava päivitettyä tietoa hanakammin.

Pelastuslaitokset vastaavat siitä, että sopimuspelastajilla on riittävä koulutus. Hyvinvointialueiden on syytä varmistaa, että pelastuslaitoksilla on tähän riittävät resurssit ja pitkän tähtäimen suunnitelmat.

2.5 Julkisen talouden paineet

Julkisen sektorin toiminta perustuu aina käytettävissä olevien resurssien tarkoituksenmukaiseen kohdentamiseen. Pelastustoimessa palvelut on järjestettävä vaikuttavasti, taloudellisesti ja yhdenvertaisesti myös silloin, kun toimintaympäristö, palvelutarpeet tai taloudelliset edellytykset muuttuvat. Hyvinvointialueiden erilaiset taloudelliset lähtökohdat korostavat tarvetta hyödyntää vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan tuottama yhteiskunnallinen arvo osana pelastustoimen palvelujärjestelmää.

Vapaaehtois- ja sopimuspalokunnat muodostavat merkittävän osan pelastustoimen palvelutuotannosta erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Toiminnan jatkuvuus edellyttää kuitenkin riittäviä resursseja koulutukseen, kalustoon, toimitiloihin ja sopimuskorvauksiin.

2.6 Turvallisuusympäristön muutos

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut viime vuosina nopeasti. Kansainvälisen turvallisuustilanteen kiristyminen, hybridiuhat, sään ääri-ilmiöt sekä yhteiskunnan kasvava riippuvuus kriittisestä infrastruktuurista korostavat varautumisen merkitystä.

Vapaaehtois- ja sopimuspalokunnilla on keskeinen rooli pelastustoimen palveluiden turvaamisessa normaaliolojen häiriötilanteissa, suuronnettomuuksissa ja poikkeusoloissa. Muuttuva turvallisuusympäristö lisää tarvetta kehittää valmiutta, osaamista ja yhteistyötä eri viranomaisten sekä muiden toimijoiden kanssa myös kansainvälisesti.

2.7 Lainsäädännön ja hallinnon muutokset

Pelastustoimen toimintaa ohjaava sääntely on laaja kokonaisuus, johon vaikuttavat pelastuslainsäädännön lisäksi muun muassa työoikeudellinen, työturvallisuutta koskeva ja yhdistystoimintaan liittyvä sääntely (kansallisen lisäksi myös EU-sääntely).

Palokuntayhdistyksiin kohdistuvat hallinnolliset vaatimukset ovat ajan myötä lisääntyneet, ja niiden sisältö vaihtelee alueittain. Toiminnan sujuvuuden ja jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että hallinnolliset vaatimukset ovat tarkoituksenmukaisia ja oikeassa suhteessa yhdistyksen tehtäviin, sopimusvelvoitteisiin sekä käytettävissä oleviin voimavaroihin. Hallinnollisten vaatimusten, sääntelyn ja toimintamallien toimivuutta on

tarpeen arvioida säännöllisesti, jotta ne tukevat vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan toimintaedellytyksiä ja mahdollistavat valtakunnallisesti mahdollisimman yhdenmukaiset käytännöt.

2.8 Kansalaisyhteiskunnan roolin muutos

Kansalaisten osallistumistavat ovat muuttuneet. Pitkäaikaisen sitoutumisen rinnalle on tullut aiempaa enemmän lyhytkestoista ja joustavaa osallistumista. Ihmiset odottavat mahdollisuuksia osallistua omien kiinnostuksen kohteidensa ja elämäntilanteensa mukaisesti sen sijaan, että sitouduttaisiin usein toistuvaan ja pitkäaikaiseen toimintaan..

Tämä kehitys haastaa myös palokuntatoimintaa arvioimaan toimintamallejaan ja osallistumisen mahdollisuuksia. Samalla vapaaehtoistoiminnan merkitys yhteiskunnan turvallisuuden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistajana säilyy tärkeänä. Toiminnan kehittämisessä on huomioitava erilaiset osallistumisen muodot ja ennen kaikkea palokuntien halu ja kyky tarjota joustavaa osallistumista eri taustoista tuleville jäsenilleen..

Pelastustoimen etuna on väestön vahva arvostus toimialaa kohtaan. Paikallisella tasolla palokuntayhdistysten toiminta on hyvin arvostettua ja siitä halutaan pitää kiinni. Tarvitaan kuitenkin enemmän ulospäin suuntautuvaa toimintaa osallistumisen kynnyksen madaltamiseksi. Toiminnan tunnetuksi tekemisessä on osattava kertoa palokuntatoiminnan jäsenille tuomasta lisäarvosta, tehtävien tärkeydestä, yhteisöllisyydestä, mahdollisuuksista oppia uutta ja voida hyödyntää sitä omien arvojensa mukaisesti.

Pelastusalan koetaan jäävän hyvinvointialuetta koskevissa keskusteluissa helposti sosiaali- ja terveystalouden varjoon, eikä alaa tunneta. Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan arvostusta olisi tarpeen lisätä. Tähän tarvitaan toimialan sisäistä vuorovaikutusta ja päättäjien tietoisuuden lisäämistä palokuntayhdistysten toiminnasta.

Mäenpää & kumppaneiden tutkimus⁵ kansalaisyhteiskunnan merkityksestä kansakunnan resilienssin vahvistajana osoitti selkeästi, että paikallinen kansalaistoiminta on keskeinen osa yhteiskunnan kykyä selviytyä kriiseistä, mukautua muuttuvissa oloissa ja turvata demokratiaa. Tämä alleviivaa osaltaan sopimuspalokuntien tärkeyden paikallisen turvallisuuden ylläpitämisessä.

⁵ Mäenpää & co, 2025; Reaktionsopeutta, paikallistietoa ja huolenpitoa : Paikallinen kansalaistoiminta vahvistaa yhteiskunnan pitkäjänteistä resilienssiä ja kriisivalmiutta

2.9 Palokuntayhdistysten yhteisöllisyyden kehittäminen

Yhteisöllisyys on yksi vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan keskeisistä vahvuuksista. Se tukee jäsenistön hyvinvointia, sitoutumista ja toiminnan jatkuvuutta. Yhteisöllisyyden vahvistaminen tukee jäsenhankintaa, toiminnassa pysymistä sekä palokuntien kykyä vastata tulevaisuuden haasteisiin.

Toimintaympäristön muutokset, jäsenistön monimuotoistuminen ja muuttuvat odotukset asettavat kuitenkin uusia vaatimuksia toimintakulttuurille. Yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja hyvän vuorovaikutuksen merkitys korostuu niin palokuntien sisällä kuin yhteistyössä pelastuslaitosten kanssa.

Yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja hyvän vuorovaikutuksen vahvistaminen edellyttää toimintakulttuurin jatkuvaa kehittämistä. Tämä tarkoittaa johtamisen, osallistumismahdollisuuksien, yhteistyökäytäntöjen ja jäsenistön hyvinvointia tukevien toimintatapojen kehittämistä siten, että jokainen voi osallistua toimintaan turvallisesti, yhdenvertaisesti ja omien valmiuksiensa mukaisesti.

3 Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuus turvataan

Vapaaehtois- ja sopimuspalokunnat muodostavat keskeisen osan Suomen pelastustoimen palvelukykyä, varautumista ja kokonaisturvallisuutta. Toimintaympäristön muutokset, kuten väestörakenteen kehitys, työelämän murros, turvallisuusympäristön muutokset, julkisen talouden reunaehdot ja kansalaisyhteiskunnan toimintatapojen uudistuminen haastavat kuitenkin toiminnan jatkuvuutta ja edellyttävät sen pitkäjänteistä kehittämistä.

Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuus perustuu toimintakykyyn, joka rakentuu useista toisiaan tukevista tekijöistä. Toimintakyvyn perustan muodostavat selkeä lainsäädäntö ja vastuunjako, tarkoituksenmukainen osaaminen, vakaat toimintaedellytykset, yhteisöllinen toimintakulttuuri sekä palokuntatoiminnan tunnettuus ja arvostus. Näitä toimintakyvyn osa-alueita kehittämällä turvataan vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuus muuttuvassa toimintaympäristössä.

Tavoitteena on vahvistaa vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan toimintakykyä kokonaisuutena. Tavoitteiden toteuttaminen perustuu hyvinvointialueiden ja palokuntayhdistysten kumppanuuden vahvistamiseen. Kumppanuuden on kestävä perustua keskinäiseen luottamukseen, selkeään vastuunjakoon, pitkäjänteiseen yhteistyöhön ja yhteiseen näkemykseen vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan merkityksestä osana pelastustoimen palvelujärjestelmää. Valtionhallinnon, pelastusalan järjestöjen ja muiden valtakunnallisten toimijoiden tehtävänä on tukea tämän kumppanuuden vahvistumista kehittämällä lainsäädäntöä, toimintamalleja, osaamista ja muita toimintaedellytyksiä omien vastuidensa mukaisesti.

Toimenpiteiden vaikutuksia arvioidaan tavoitekokonaisuuksittain luvuissa 3.1–3.5. Arvioinnissa tarkastellaan kunkin tavoitekokonaisuuden toimenpiteiden taloudellisia ja resurssivaikutuksia, vaikutuksia hyvinvointialueisiin ja palokuntayhdistyksiin sekä keskeisiä sosiaalisia ja muita yhteiskunnallisia vaikutuksia. Toimenpiteet toteutetaan lähtökohtaisesti osana toimijoiden normaalia toiminnan kehittämistä, johtamista ja voimavarojen kohdentamista. Mahdollista erillistä rahoitusta tai hankkeistamista edellyttävien toimenpiteiden resurssivaikutukset arvioidaan tarkemmin niiden valmistelun yhteydessä.

3.1 Lainsäädäntö tukee vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoimintaa

Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi viime vuosina. Työelämän muutokset, turvallisuusympäristön kiristyminen, hyvinvointialueuudistus sekä vapaaehtoistoimintaa koskevan sääntelyn monimutkaistuminen ovat lisänneet tarvetta tarkastella toiminnan oikeudellisia edellytyksiä kokonaisuutena. Sopimuspalokuntatoimintaa ohjaavat useiden hallinnonalojen säädökset, joiden yhteensovittamisessa on tunnistettu kehittämistarpeita. Tavoitteena on varmistaa, että lainsäädäntö tukee toiminnan jatkuvuutta, turvallisuutta ja yhdenvertaisia toimintaedellytyksiä koko maassa sekä normaalioloissa että erilaisissa häiriötilanteissa.

Tavoite	Toimenpide	Vastuu- ja yhteistyötahot	Aikataulu	Mittari
Sopimuspalokuntatoiminnan oikeudelliset toimintaedellytykset ovat selkeät ja yhdenmukaiset sekä sopimuspalokuntalaisen oikeusturva toteutuu yhdenvertaisesti koko maassa.	Toteutetaan sopimuspalokuntatoimintaa koskeva lainsäädännön ja sääntelyn kokonaisarviointi (koulutus, työturvallisuus, henkilöstön asema, työaikakäytökset, työttömien osallistuminen, poikkeusolot).	SM yhteistyössä TEM, STM, pelastuslaitokset, Pelastusopisto ja järjestöt	2027–2028	Selvitys valmistunut ja kehittämissuositukset laadittu
Työturvallisuuteen, vakuutusturvaan ja vastuisiin liittyvät tulkinnot ovat valtakunnallisesti selkeät.	Laaditaan valtakunnallinen toimintamalli työnjohto-, turvallisuus- ja vakuutusvastuiden määrittelyyn harjoitus-, koulutus- ja hälytystoiminnassa.	SM yhteistyössä STM, Pelastusopisto, hyvinvointialueet	2028–2029	Ohjeistus julkaistu ja käytössä kaikilla hyvinvointialueilla
Sopimuspalokuntien asema huomioidaan lainsäädäntömuutoksissa ennakkoivasti.	Luodaan menettely, jolla arvioidaan kansallisten	SM	2026 alkaen jatkuva	Vaikutusarvio tehty kaikista merkittävistä valmisteluhankkeista

	säädösmuutosten vaikutukset sopimuspalokuntatoimintaan.			
Vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan asema selkeytyy EU-säädöksissä.	Vaikutetaan aktiivisesti EU:n työaikadirektiivin sisältöön vapaaehtoistyön aseman turvaamiseksi.	SM, yhteistyössä TEM	2026 alkaen jatkuva	Vaikuttamiskerrat
Sopimus- ja ohjauskäytännöt ovat valtakunnallisesti yhdenmukaiset ja oikeasuhtaiset.	Laaditaan valtakunnalliset sopimus- ja ohjausperiaatteet vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoimintaan.	SM, yhteistyössä hyvinvointialueiden ja järjestöjen kanssa	2027-2028	Periaatteet julkaistu ja otettu käyttöön kaikilla hyvinvointialueilla
Hallinnolliset käytännöt tukevat vapaaehtoistoimintaa.	Kehitetään sopimus-, raportointi- ja hallintokäytäntöjä siten, että ne ovat tarkoituksenmukaisia, yhdenmukaisia ja oikeasuhtaisia palokuntayhdistysten toiminnan luonne huomioiden.	SM, yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa	2026 alkaen jatkuva	Palokuntien arvio hallinnollisen kuormituksen kehittymisestä.

Vaikutusten arviointi

Toimenpiteillä selkeytetään vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoimintaa koskevaa sääntelyä, vastuita ja toimijoiden oikeudellista asemaa sekä vahvistetaan säädösvalmistelun ennakoivuutta. Lainsäädännön ja sääntelyn kokonaisarviointi, valtakunnallisten toimintamallien laatiminen ja säädösmuutosten vaikutusten ennakoiva arviointi edellyttävät valmisteluvaiheessa valtionhallinnon, hyvinvointialueiden ja muiden toimijoiden työpanosta. Työ voidaan pääosin toteuttaa osana normaalia säädösvalmistelua ja toiminnan kehittämistä. Mahdollisten myöhempien säädösmuutosten taloudelliset ja muut vaikutukset arvioidaan erikseen niiden valmistelun yhteydessä.

Selkeämpi sääntely ja valtakunnallisesti yhdenmukaiset toimintamallit vähentävät tulkintaeroja ja päällekkäistä selvittämistä sekä parantavat toiminnan ennakoitavuutta.

Vaikutukset kohdistuvat hyvinvointialueiden ja pelastuslaitosten lisäksi palokuntayhdistyksiin ja sopimuspalokuntalaisiin erityisesti työturvallisuuden, vakuutusturvan, työjohto- ja vastuukysymysten, henkilöstön aseman ja yhdenvertaisen kohtelun osalta.

Pidemmällä aikavälillä selkeä ja ennakoitava sääntely vahvistaa vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuutta, oikeusturvaa ja yhdenvertaisia toimintaedellytyksiä koko maassa. Ennakoiva kansallisen ja EU-sääntelyn vaikutusten arviointi vähentää riskiä siitä, että sääntelyn muutoksista aiheutuisi ennakoimattomia haitallisia vaikutuksia toiminnalle. Vaikutusten toteutuminen edellyttää, että arvioinnit ja valmisteltavat toimintamallit johtavat käytännössä yhdenmukaisiin ratkaisuihin ja niiden käyttöön-ottoon.

3.2 Osaamisen kehittäminen on systemaattista ja vastaa tarpeita

Pelastustoimen toimintaympäristö muuttuu nopeasti. Uudet teknologiat, digitalisaatio, muuttuvat riskit sekä turvallisuusympäristön kehitys asettavat uusia vaatimuksia vapaaehtoisten ja sopimuspalokuntalaisten osaamiselle. Samanaikaisesti väestörakenteen muutokset ja ihmisten ajankäyttöön liittyvät haasteet vaikeuttavat toimintaan osallistumista erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Osaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttävät aiempaa joustavampia ja saavutettavampia koulutusratkaisuja. Tähtövoitteena on varmistaa, että vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnassa on käytettävissä tehtävien edellyttämä osaaminen myös tulevaisuudessa.

Riittävä osaaminen on edellytys hyvälle palvelutuotannolle ja työturvallisuudelle. Pelastuslaitoksille on määritelty vastuu sivutoimisen henkilöstön ja sopimuspalokuntalaisten riittävästä osaamistasosta. Osaamisvaatimusten tulee olla suhteessa todelliseen tarpeeseen ja resurssien saatavuuteen. Hyvinvointialuekokonaisuudessa onkin huolehdittava koulutustoiminnan taloudellisten resurssien turvaamisesta, jotta osaamis- ja koulutustaso voidaan mahdollistaa.

Tavoite	Toimenpide	Vastuu- ja yhteistyötahot	Aika- taulu	Mittari
Sopimuspalokuntalaisten osaaminen vastaa tehtävien vaatimuksia koko maassa.	Jatketaan koulutuskokonaisuuksien päivittämistä sisältäen varautumis-, väestönsuojelu, johtamis- ja yhdistyshallintokoulutukset.	Pelastusopisto, yhteistyössä SPEK, SSPL, pelastuslaitokset	2026–2028	Suoritettujen koulutusten määrä. Pelastuslaitosten osaamisen seurantatieto.
Koulutuksen tavoitavuus paranee.	Hyödynnetään verkko-koulutusta laajemmin ja kehitetään alueellisia koulutuksia.	Pelastusopisto, yhteistyössä pelastuslaitokset	2026–2030	Kurssisuoritusten määrä, verkkokoulutuksen vaikutus koulutusten suorittamiseen
Uudet jäsenet saadaan nopeammin mukaan toimintaan.	Kehitetään ja otetaan käyttöön yhtenäinen perehdytys- ja koulutuspolku uusille jäsenille.	Pelastuslaitokset, yhteistyössä palokuntayhdistykset, järjestöt	2027	Perehdytyksen suoritaneiden osuus uusista jäsenistä
Osaamisen ylläpito on suunnitelmallista.	Hyvinvointialueet laativat vuosittaiset koulutussuunnitelmat sopimuspalokunnille.	Pelastuslaitokset, yhteistyössä palokuntayhdistysten kanssa	2027 alkaen	Koulutussuunnitelman laatineiden alueiden osuus, suoritettujen osaamisen näyttöjen määrä

Vaikutusten arviointi

Osaamisen kehittämistä koskevilla toimenpiteillä vahvistetaan vapaaehtois- ja sopimuspalokuntalaisten osaamisen suunnitelmallisuutta, yhdenmukaisuutta ja saavutettavuutta sekä vastataan toimintaympäristön ja tehtävien muuttuviin osaamistarpeisiin. Koulutuksen, perehdytyksen ja digitaalisten koulutusratkaisujen kehittäminen edellyttää koulutuksen järjestäjiltä ja hyvinvointialueilta kehittämistyötä, mutta olemassa olevien koulutusrakenteiden, yhteisten materiaalien ja digitaalisten ratkaisujen hyödyntäminen mahdollistaa toiminnan kehittämisen pääosin nykyisiä voimavaroja tehokkaammin hyödyntäen. Laajemmat uudet koulutus- tai järjestelmäratkaisut voivat edellyttää erillistä hankkeistamista tai rahoitusta.

Yhteiset koulutussisällöt ja toimintamallit vähentävät päällekkäistä kehittämistyötä ja tukevat osaamisen valtakunnallista yhdenmukaisuutta. Digitaalisen ja alueellisen koulutustarjonnan kehittäminen voi vähentää koulutukseen osallistumiseen liittyvää matkustamista ja ajankäyttöä sekä parantaa koulutuksen saavutettavuutta erityisesti pitkien etäisyyksien alueilla. Palokuntayhdistysten näkökulmasta joustavammat koulutus- ja perehdytysratkaisut helpottavat uusien jäsenten mukaan pääsyä ja nykyisten jäsenten osaamisen ylläpitämistä.

Osaamisen vahvistuminen tukee pelastustoiminnan turvallisuutta, laatua ja toimintavarmuutta sekä henkilöstön kykyä vastata muuttuviin tehtäviin ja teknologian kehitykseen. Joustavammat mahdollisuudet osaamisen hankkimiseen voivat samalla vahvistaa toimintaan sitoutumista ja pitovoimaa. Vaikutusten toteutuminen edellyttää koulutustarpeiden säännöllistä arviointia sekä sitä, että kehitetyt koulutusratkaisut ovat tosiasiallisesti eri alueiden ja palokuntien saavutettavissa.

3.3 Palokuntayhdistysten toimintaedellytykset paranevat

Julkisen talouden paineet, väestön keskittyminen kasvukeskuksiin sekä yhdistystoiminnan toimintaympäristön muutokset haastavat palokuntayhdistysten toimintaedellytyksiä eri puolilla maata. Samalla vapaaehtois- ja sopimuspalokuntien merkitys pelastustoimen palvelutuotannossa sekä yhteiskunnan varautumisessa korostuu erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Toiminnan jatkuvuuden turvaaminen edellyttää riittävää taloudellista perustaa, tarkoituksenmukaisia toimitiloja, toimivaa yhteistyötä sekä mahdollisuuksia kehittää toimintaa pitkäjänteisesti. Tavoitteena on vahvistaa palokuntayhdistysten toimintakykyä siten, että ne kykenevät vastaamaan myös tulevaisuuden turvallisuustarpeisiin. Tässä pyrkimyksessä hyvinvointialueet ja pelastuslaitokset ottaisivat entistä aktiivisemman roolin.

Palokuntayhdistykset ovat itsenäisiä yhdistyksiä, jotka tuottavat pelastustoimen palveluja hyvinvointialueiden kanssa tehtyjen sopimusten perusteella. Toiminnan jatkuvuus edellyttää sekä ennakoitavaa sopimusyhteistyötä että sitä, että yhdistyksillä on riittävät edellytykset ylläpitää omaa toimintaansa ja kehittää sitä pitkäjänteisesti. Yhdistysten omaa toimintakykyä voidaan vahvistaa tukemalla talouden suunnittelua, hallinnollista osaamista ja varainhankintaa esimerkiksi valtakunnallisella ohjeistuksella, koulutuksella ja hyvien käytäntöjen levittämällä.

Tavoite	Toimenpide	Vastuu- ja yhteistyötahot	Aikataulu	Mittari
Palokuntayhdistysten toimintaedellytykset turvataan ennakoitavan kumppanuuden avulla.	Kehitetään yhteistyörakenteita ja toimintatapoja, jotka tukevat pitkäjärjestä kumppanuutta, yhteistä suunnittelua ja toiminnan ennakoitavuutta.	Hyvinvointialueet, yhteistyössä palokuntayhdistykset, järjestöt	2027-2028	Rakenteet ja toimintamallit muodostettu ja käyttöön otettu.
Palokuntayhdistyksillä on riittävät edellytykset ylläpitää ja kehittää omaa toimintaansa.	Tuetaan yhdistysten talouden suunnittelua, hallinnollista osaamista ja varainhankintaa tuottamalla valtakunnallista ohjeistusta, koulutusta ja hyviä käytäntöjä.	SM, yhteistyössä VM, hyvinvointialueet ja järjestöt	2027–2028	Ohjeistus, mahdollinen opas ja koulutuskokonaisuus julkaistu, osallistujamäärät.
Palokuntayhdistysten toimitilat, kalusto ja muu infrastruktuuri tukevat pitkäjärjestä toimintaa.	Kartoitetaan toimintaedellytysten kehittämistarpeet ja laaditaan pitkän aikavälin suunnitelmat.	Hyvinvointialueet, yhteistyössä palokuntayhdistykset	2027-2028	Kartoitukset ja kehittämissuunnitelma valmis kaikilla alueilla
Pelastuslaitosten ja palokuntien yhteistyö vahvistuu.	Laaditaan alueelliset yhteistoimintasuunnitelmat tai sisällytetään yhteistoimintaan liittyvät asiat palokuntasopimuksiin.	Hyvinvointialueet, yhteistyössä palokuntayhdistykset	2027–2028	Suunnitelmien kattavuus (%), yhteistyön laajuus ja yhteinen tekeminen
Hallinnollinen kuormitus ei vaaranna palokuntayhdistysten toimintakykyä.	Arvioidaan ja kevennetään yhdistyksille asetettuja hallinnollisia velvoitteita sekä otetaan käyttöön yhteisiä mallipohjia ja tukipalveluita.	Hyvinvointialueet	2027–2028	Hyvinvointialueiden vuosittaiset selvitykset

Palokuntayhdistysten alueellinen yhteistoiminta vahvistuu	Vahvistetaan palokuntayhdistysten, alueellisten pelastusliittojen ja pelastuslaitosten alueellista yhteistyötä kokoamalla yhteiset toimintamallit, sopimalla yhteistyörakenteista sekä lisäämällä yhteisiä koulutus-, kehittämis- ja verkostoitumistilaisuuksia.	Pelastusalan liitot, yhteistyössä valtakunnalliset järjestöt, palokuntayhdistykset	2026 alkaen jatkuva	Alueellisten yhteistyörakenteiden kattavuus, yhteisten tilaisuuksien määrä vuosittain sekä palokuntayhdistysten arvio alueellisen yhteistyön toimivuudesta.
---	--	--	---------------------	---

Vaikutusten arviointi

Toimenpiteillä vahvistetaan hyvinvointialueiden ja palokuntayhdistysten pitkäjänteistä kumppanuutta, parannetaan yhdistysten toiminnan ennakoitavuutta sekä kehitetään niiden taloudellisia, hallinnollisia ja toiminnallisia edellytyksiä. Yhteistyörakenteiden, yhteisten toimintamallien ja suunnitelmien laatiminen edellyttää hyvinvointialueilta, järjestöiltä ja palokuntayhdistyksiltä työpanosta. Toimenpiteet voidaan kuitenkin pääosin toteuttaa osana nykyistä yhteistyötä, johtamista ja toiminnan suunnittelua.

Yhteinen suunnittelu sekä toimintaedellytysten, toimitilojen, kaluston ja muun infrastruktuurin kehittämistarpeiden kartoittaminen parantavat mahdollisuuksia kohdentaa käytettävissä olevia voimavaroja pitkäjänteisesti ja tarpeisiin perustuen. Kartoitukset ja suunnitelmat eivät itsessään aiheuta investointimenoja, vaan mahdollisten investointien kustannukset ja rahoitus ratkaistaan erikseen hyvinvointialueiden ja muiden toimijoiden normaalissa talous- ja investointisuunnittelussa.

Hallinnollisten velvoitteiden arviointi, yhteiset mallipohjat ja tukipalvelut voivat vähentää sekä hyvinvointialueiden päällekkäistä valmistelutyötä että palokuntayhdistysten hallinnollista kuormitusta. Tavoitteena on vapauttaa erityisesti vapaaehtoisten rajallista aikaa hallinnosta varsinaiseen palokuntatoimintaan ja sen kehittämiseen. Talouden suunnittelua, hallinnollista osaamista ja varainhankintaa tukevat toimet vahvistavat yhdistysten kykyä huolehtia omista toimintaedellytyksistään.

Pidemmällä aikavälillä ennakoitavan kumppanuuden ja vahvempien toimintaedellytysten arvioidaan tukevan sopimuspalokuntajärjestelmän jatkuvuutta ja pelastustoimen palvelukyvyn säilymistä eri puolilla maata. Vaikutukset voivat olla erityisen merkittäviä alueilla, joilla sopimuspalokunnilla on keskeinen asema pelastustoimen palvelujen

saatavuudessa. Vaikutusten toteutuminen edellyttää, että kehittämistoimet yhdenmu-
kaistavat ja sujuvoittavat toimintaa eivätkä muodosta uusia päällekkäisiä hallinnollisia
velvoitteita.

3.4 Palokuntien yhteisöllisyys vahvistuu

Kansalaisyhteiskunnan toimintatapojen muutos, vapaaehtoistoimintaan käytettävissä
olevan ajan väheneminen sekä väestön monimuotoistuminen haastavat perinteisiä
yhteisöllisyyden rakenteita myös palokuntatoiminnassa. Samalla toiminnan jatkuvuus
riippuu yhä enemmän kyvystä rekrytoida uusia jäseniä, sitouttaa nykyisiä toimijoita ja
tarjota mahdollisuuksia osallistua erilaisissa elämäntilanteissa. Yhteisöllisyys, yhden-
vertaisuus ja osallisuus ovat keskeisiä tekijöitä jäsenistön hyvinvoinnin, pitovoiman ja
toiminnan vetovoiman kannalta. Tavoitteena on vahvistaa palokuntien toimintakulttuu-
ria siten, että jokainen voi osallistua toimintaan turvallisesti, yhdenvertaisesti ja omien
valmiuksiensa mukaisesti sekä kokea olevansa arvostettu osa yhteisöä.

Palokuntatoiminta on muutakin kuin hälytystehtäviin valmentautumista ja onnetto-
muustilanteiden hoitamista. Palokunta voi koota parhaimmillaan yhteen kokonaisia
perheitä, kun vanhemmat ovat mukana hälytysosastossa tai tukitoiminnassa ja lapset
nuoriso-osastossa. Veteraaniosastolaisten tehtävä on tukea muita omilla vahvuuksil-
laan sekä vaalia perinteitä.

Palokuntatoiminta tarjoaa mahdollisuuksia osallistua eri tavoin ja eri laajuudessa.
Osallistuminen voi vaihdella satunnaisesta yksittäisiin tehtäviin osallistumisesta sään-
nölliseen hälytys- ja ensivastetoimintaan, pitkäkestoisiin erityistehtäviin sekä valtakun-
nallisiin ja organisaatorajat ylittäviin toimintamalleihin. Toimintamalleja kehitetään si-
ten, että ne mahdollistavat osallistumisen erilaisissa elämäntilanteissa, vahvistavat
osallisuuden kokemusta ja tukevat palokuntien yhteisöllisyyttä.

Tavoite	Toimenpide	Vastuu- ja yh- teistyötahot	Aika- taulu	Mittari
Nollatoleranssi epäasialli- suudelle.	Jalkautetaan valtakunnal- liset toimintatavat palo- kuntiin epäasialliseen käyttäytymiseen puuttu- miseksi.	Palokuntayh- distykset, yh- teistyössä pe- lastuslaitokset, pelastusalan järjestöt,	2026 alkaen jat- kuva	Toimintatavan käyt- töönotto

Vahvistetaan palokuntayhdistysten jäsenistön ja sivutoimisen henkilöstön osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia	Palokuntayhdistyksiä ja sivutoimista henkilöstöä tuetaan ottamaan käyttöön toimintatapoja, joilla jäsenet voivat osallistua toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja palautteen antamiseen.	Palokuntayhdistykset, yhteistyössä pelastuslaitokset	2026–2030	Jäsenkyselyissä vähintään 80 % vastaajista kokee voivansa vaikuttaa yhdistyksen toimintaan
Tuetaan uusien jäsenten mukaan tuleamista	Kootaan ja levitetään hyviä käytäntöjä maahanmuuttajien, eri ikäryhmien sekä muiden uusien kohderyhmien rekrytoinnista, perehdyttämisestä ja toimintaan sitouttamisesta.	SSPL, yhteistyössä SPEK, pelastuslaitokset	2026–2028	Tukimateriaali julkaistu ja käytössä valtakunnallisesti. Eri väestöryhmien pysyvyys. Uusien palokuntanuorten määrä
Vahvistetaan jäsenistön hyvinvointia ja vertaistukea	Kehitetään toimintamalleja tehtävien aiheuttaman kuormituksen käsittelyyn sekä vertaistuen järjestämiseen yhteistyössä pelastuslaitosten kanssa.	Pelastuslaitokset, yhteistyössä järjestöt, palokuntayhdistykset	2027–2028	Jokaisella hyvinvointialueella käytössä sovittu toimintamalli henkisen tuen järjestämiseksi
Edistetään yhteisöllistä toimintakulttuuria	Palokuntien eri osastojen (hälytys-, nuoriso-, nais-, veteraani- ja tukiosastot) yhteistyötä välistä vuorovaikutusta vahvistetaan yhteisillä toimintatavoilla.	Palokuntayhdistykset	2026–2030	Sopimuspalokuntabarometri
Edistetään monipaikkaisuuden hyödyntämistä palokunnissa	Luodaan kansallinen malli monipaikkaisten palokuntalaisten hyödyntämiseksi palokunnissa.	SSPL, yhteistyössä SPEK, palokuntayhdistykset	2027–2028	Toteutettu toimintamalli.

Palokuntien ja pelastuslaitosten välinen vuorovaikutus ja keskinäinen luottamus vahvistuvat.	Vakiinnutetaan alueelliset yhteistyöfoorumit, yhteiset kehittämispäivät ja yhteiset harjoitukset sekä vahvistetaan palautekulttuuria.	Pelastuslaitokset, yhteistyössä palokuntayhdistykset ja järjestöt	2027-2028	Toteutettu toimintamalli. Alueellisten yhteisten tapahtumien ja kehittämistilaisuuksien määrä vuosittain. Sopimuspalokuntabarometri
--	---	---	-----------	---

Vaikutusten arviointi

Yhteisöllisyyttä vahvistavilla toimenpiteillä pyritään lisäämään palokuntatoiminnan vetovoimaa ja pitovoimaa, parantamaan jäsenkokemusta sekä mahdollistamaan osallistuminen erilaisissa elämäntilanteissa ja erilaisista taustoista tuleville henkilöille. Toimenpiteet kohdistuvat muun muassa toimintakulttuuriin, jäsenhankintaan, osallistumisen tapoihin, jäsenistön hyvinvointiin ja palokuntien väliseen yhteistyöhön. Toimenpiteet voidaan pääosin toteuttaa palokuntayhdistysten, järjestöjen ja pelastuslaitosten nykyistä toimintaa ja yhteistyötä kehittämällä, eikä niillä lähtökohtaisesti arvioida olevan merkittäviä välittömiä julkistaloudellisia vaikutuksia.

Joustavammat osallistumisen mahdollisuudet, turvallinen ja yhdenvertainen toimintakulttuuri sekä jäsenistön vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen voivat madaltaa toimintaan osallistumisen kynnystä ja parantaa nykyisten jäsenten sitoutumista. Vaikutukset voivat näkyä uusien osallistujaryhmien tavoittamisena, jäsenyyden pidempänä kestona ja palokuntien henkilöstöpohjan vahvistumisena. Tämä tukee myös operatiivisen henkilöstön saatavuutta pidemmällä aikavälillä.

Palokuntatoiminnan yhteisölliset vaikutukset ulottuvat pelastustoimen palvelutuotantoa laajemmalle. Paikallinen vapaaehtoistoiminta lisää osallisuutta, sosiaalisia verkostoja ja ihmisten välistä luottamusta sekä vahvistaa paikallisyhteisöjen kykyä toimia häiriö- ja kriisitilanteissa. Palokuntatoiminta tarjoaa eri-ikäisille ihmisille mahdollisuuden osallistua yhteiskunnallisesti merkitykselliseen toimintaan ja vahvistaa siten myös paikallista hyvinvointia ja kriisinkestävyyttä.

Vaikutusten toteutuminen riippuu palokuntien paikallisista olosuhteista, jäsenrakenneesta ja kyvystä ottaa käyttöön uusia osallistumisen tapoja. Joustavuuden lisäämisessä on samalla huolehdittava siitä, etteivät operatiivisen toiminnan osaamis- ja turvallisuusvaatimukset heikkene ja toimintakykyvaatimukset ovat kohtuullisella tasolla.

3.5 Viestinnän avulla palokuntatoiminnan tunnettuus paranee

Vapaaehtois- ja sopimuspalokunnat muodostavat keskeisen osan Suomen pelastustoimen palvelukykyä ja varautumista, mutta toiminnan merkitystä ei tunneta yhteiskunnassa riittävän hyvin. Väestörakenteen muutokset, kiristynvä kilpailu ihmisten vapaaajasta sekä kasvava tarve rekrytoida uusia toimijoita edellyttävät aiempaa tavoitteellisempaa viestintää. Myös päätöksentekijöiden, työnantajien ja muiden sidosryhmien ymmärrystä vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan vaikutuksista on vahvistettava. Tavoitteena on lisätä toiminnan tunnettuutta ja arvostusta sekä vahvistaa edellytyksiä uusien toimijoiden rekrytoinnille tekemällä palokuntatoiminnan yhteiskunnallinen merkitys ja vaikuttavuus näkyväksi.

Tavoite	Toimenpide	Vastuu- ja yhteistyötahot	Aikataulu	Mittari
Palokuntatoiminnan tunnettuus ja arvostus kasvavat.	Määritellään valtakunnalliset pääviestit vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnasta.	SM, yhteistyössä pelastuslaitokset, SPEK, SSPL, SPPL (viestintäverkosto)	2027	Pääviestit julkaistu
Palokuntayhdistysten oman identiteetin vahvistaminen	Yhdistykset luovat yhdessä tai erikseen tiekartan oman identiteetin vahvistamiselle	Palokuntayhdistykset	2026-jatkuva	Tiekartat laadittu ja niitä toteutetaan systemaattisesti
Palokunnilla on käytössään yhtenäinen viestinnän tukimateriaali.	Tuotetaan viestintäpaketti ja materiaalipankki paikalliseen käyttöön.	SPEK, yhteistyössä SSPL, SPPL, pelastuslaitokset	2027–2028	Materiaalipankki käytössä

Palokuntatoiminnan näkyvyys digitaalisissa kanavissa paranee.	Laajennetaan pelastustoimi.fi-sivustoa sisältämään tietoa myös palokuntayhdistyksistä.	SM, yhteistyössä pelastuslaitokset, järjestöt, palokuntayhdistykset	2027-2028	Mukana olevien palokuntayhdistysten määrä
Päättäjien ja työnantajien tietoisuus toiminnan vaikutavuudesta vahvistuu.	Tuotetaan vuosittainen vaikuttavuuskooste päätöksenteon tueksi (esim. SROI).	SSPL, yhteistyössä SPPL ja SPEK	Vuosittain tai määräjain	Julkaistujen koosteiden määrä. Päättäjille ja työnantajille tehty kysely palokuntatoiminnan tietoisuudesta.
Työnantajien tietoisuus vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan merkityksestä vahvistuu	Tuotetaan työnantajille suunnattua viestintä- ja tukimateriaalia	SPEK, yhteistyössä SSPL, SPPL	2027-2030	Työnantajamateriaali julkaistu ja käyttöön otettu

Vaikutusten arviointi

Viestintää koskevilla toimenpiteillä lisätään vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan tunnettuutta, tehdään osallistumisen mahdollisuuksia näkyvämmiksi sekä vahvistetaan päättäjien, työnantajien ja kansalaisten ymmärrystä toiminnan merkityksestä. Yhteisten viestintämateriaalien ja digitaalisten sisältöjen tuottaminen edellyttää järjestöiltä, pelastuslaitoksilta ja valtionhallinnolta työpanosta, mutta valtakunnallisesti tuotettavat ja paikallisesti hyödynnettävät materiaalit voivat vähentää päällekkäistä viestintätyötä ja mahdollistaa olemassa olevien resurssien tehokkaamman käytön.

Tunnettuuden lisääntymisen arvioidaan tukevan jäsenhankintaa ja madaltavan kynnystä osallistua palokuntatoimintaan. Yhtenäisempi viestintä voi parantaa kansalaisten mahdollisuuksia löytää tietoa paikallisesta palokuntatoiminnasta sekä vahvistaa toiminnan näkyvyyttä erityisesti digitaalisissa kanavissa. Työnantajille suunnattu viestintä voi lisätä ymmärrystä sopimuspalokuntatoiminnan yhteiskunnallisesta merkityksestä ja edistää työn ja palokuntatoiminnan yhteensovittamista.

Päättäjille tuotettava vaikuttavuustieto vahvistaa tietopohjaa vapaaehtois- ja sopimus-palokuntatoimintaa koskevassa päätöksenteossa ja voi lisätä toiminnan yhteiskunnallisen merkityksen tunnistamista. Viestinnän välilliset vaikutukset voivat siten näkyä jäsenmäärän ja pitovoiman vahvistumisena, työnantajien myönteisempänä suhtautumisena sekä palokuntatoiminnan aseman vahvistumisena osana paikallista turvallisuutta ja pelastustoimen palvelujärjestelmää.

Vaikutusten toteutuminen riippuu viestinnän tavoitavuudesta, kohdentamisesta ja materiaalien aktiivisesta hyödyntämisestä. Pelkkä materiaalien tuottaminen ei vielä osoita vaikutusta, minkä vuoksi seuranta on perusteltua kohdistaa myös tunnettuden, osallistumisen ja eri kohderyhmien tietoisuuden muutoksiin.

4 Toimintaohjelman toimeenpano ja seuranta

Toimintaohjelman tavoitteiden saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä yhteistyötä valtionhallinnon, hyvinvointialueiden, pelastuslaitosten, järjestöjen ja palokuntayhdistysten välillä. Toimintaympäristön muutosten vuoksi toimenpiteiden toteutumista ja niiden vaikuttavuutta on seurattava säännöllisesti ohjelmakauden aikana.

Seurannan tarkoituksena on tuottaa tietoa tavoitteiden toteutumisesta, tunnistaa mahdolliset kehittämistarpeet sekä tukea päätöksentekoa vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan toimintaedellytysten vahvistamiseksi.

4.1 Toimeenpanijoiden roolit

Sisäministeriö / kehittämistyöryhmä

- vastaa valtakunnallisesta ohjauksesta
- seuraa toimenpiteiden toteutumista
- johtaa ohjelman väli- ja loppuarviointia

Hyvinvointialueet

- sisällyttävät toimintaohjelman tavoitteita alueelliseen suunnitteluun

Pelastuslaitokset

- vastaavat koulutuksen, perehdytyksen ja yhteistyön käytännön toteutuksesta

SPEK, SSPL, SPPL ja Pelastusopisto

- tuottavat yhteisiä malleja, materiaaleja ja koulutusratkaisuja

Palokuntayhdistykset

- toteuttavat tavoitteita paikallisessa toiminnassa.

Palosuojaelurahasto

- mahdollistaa rahoituksellaan vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisen

4.2 Toimeenpanon organisointi

Sisäministeriö vastaa toimintaohjelman valtakunnallisesta ohjauksesta ja seurannasta.

Toimintaohjelman toimeenpanoa toteuttavat erityisesti:

- Lupa- ja valvontavirasto vuosittaisen asiantuntija-arvioinnin puitteissa
- hyvinvointialueiden pelastustoimi
- Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK)
- Suomen Sopimuspalokuntien Liitto (SSPL)
- Suomen Palopäälystöliitto (SPPL)
- Pelastusopisto
- palokuntayhdistykset
- muut ohjelman tavoitteiden kannalta keskeiset yhteistyötahot.

Sisäministeriö on nimennyt ohjelmakaudelle valtakunnallisen kehittämistyöryhmän, jossa ovat edustettuina keskeiset toimijat.

Mittari

- Kehittämistyöryhmän kokoontumiset ja tehdyt linjaukset

4.3 Tavoitteiden seuranta

Toimintaohjelman tavoitteiden toteutumista seurataan luvussa 3 määriteltyjen mittareiden avulla.

Seurannassa tarkastellaan erityisesti:

- henkilöstön saatavuutta ja jäsenkehitystä
- koulutuksen toteutumista ja osaamisen kehittämistä
- palokuntayhdistysten toimintaedellytyksiä
- yhteisöllisyyden ja yhdenvertaisuuden kehittymistä
- viestinnän ja tunnettuuden vaikuttavuutta
- lainsäädäntöön ja vastuunjakoon liittyvien kehittämistoimenpiteiden etene- mistä.

Ohjelman päätulosmittarit

Tavoitetila 2030	Mittari
Vapaaehtoisten ja sopimuspalo-kuntalaisten määrä kasvanut	Hyvinvointialueiden vuosittaiset selvitykset
Toiminnassa yli 5 vuotta mukana olevien osuus kasvanut	Palokuntien arvio sitoutumisen tasosta esim. sopimuspalokuntabarometrissä
Osaaminen vastaa tehtäviä	Hyvinvointialueiden vuosittaiset selvitykset
Toimintaedellytykset vahvistuvat	Palokuntien arvio toimintaedellytyksistään esim. sopimuspalokuntabarometrissä
Yhteisöllisyys vahvistuu	Jäsenkokemusta kuvaava indeksi esim. sopimuspalokuntabarometrissä
Tunnettuus kasvaa	Päättäjien tunnettuuskyselyn tulokset
Vastuut ovat selkeät	Vastuunjakoon liittyvät valtakunnalliset ohjeet ja säädösmuutokset toimitettu ja toteutuksessa
Hallinnollinen kuormitus on oikeasuhtainen	Palokuntayhdistysten arvio hallinnollisen kuormituksen kohtuullisuudesta
Vastuut ovat selkeät	Vastuunjakoon liittyvien tulkintaongelmien väheneminen

4.4 Väliarviointi

Toimintaohjelman toteutumisesta laaditaan ohjelmakauden puolivälissä väliarviointi.

Väliarvioinnissa tarkastellaan:

- tavoitteiden toteutumisen etenemistä
- toimintaympäristön muutoksia
- toimenpiteiden vaikuttavuutta
- mahdollisia uusia kehittämistarpeita.

Arvioinnin perusteella voidaan tarkentaa ohjelman toimeenpanoa.

Aikataulu

2028

Mittari

- Väliarviointiraportti julkaistu.

4.5 Loppuarviointi

Ohjelmakauden päättyessä toteutetaan loppuarviointi, jossa tarkastellaan ohjelman tavoitteiden saavuttamista sekä vaikutuksia vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuuteen.

Loppuarvioinnin tuloksia hyödynnetään seuraavan vapaaehtois- ja sopimuspalokuntatoiminnan toimintaohjelmassa valmistelussa.

Aikataulu

2030

Mittari

- Loppuarviointiraportti julkaistu.
- Jatkotoimenpiteet tunnistettu.